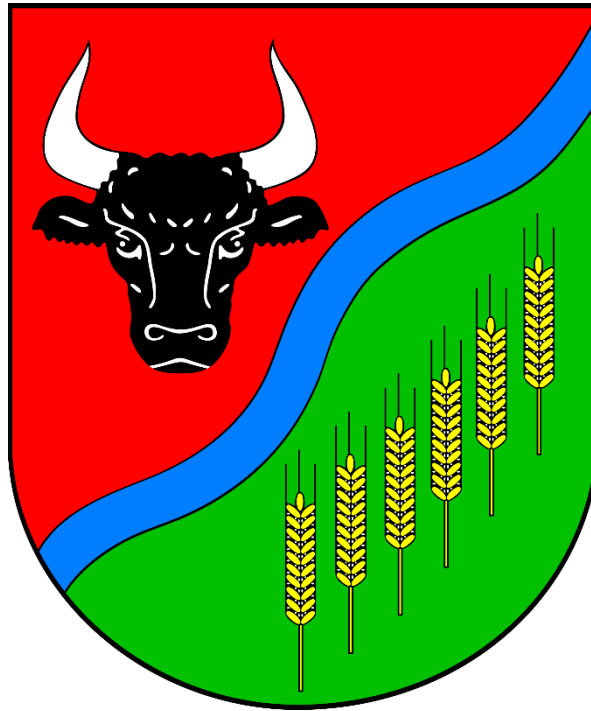

Załącznik
do uchwały Nr XLI/48/2022
Rady Powiatu Grudziądzkiego
z dnia 19 października 2022 r.

**Program Rozwoju
Pieczy Zastępczej
w Powiecie Grudziądzkim
na lata 2022 – 2024**

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Tryb przygotowania Programu	6
1.1. Podstawy prawne dokumentu	6
1.2. Prace nad dokumentem	7
2. Środowiska rodzinne zagrożone umieszczeniem w pieczy zastępczej.....	7
2.1. Rodziny objęte pomocą społeczną na przestrzeni lat 2019-2021	7
2.2. Rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	15
3. Organizacja pieczy zastępczej w powiecie grudziądzkim	18
3.1. Rodzinna piecza zastępcza w powiecie grudziądzkim	18
3.2. Instytucjonalna piecza zastępcza w powiecie grudziądzkim	23
3.3. Osoby usamodzielniane	27
3.4. Środki finansowe przeznaczone na pieczę zastępczą.....	28
4. Analiza SWOT systemu pieczy zastępczej w powiecie grudziądzkim	31
5. Limit rodzin zastępczych zawodowych.....	32
6. Cele Programu i działania na lata 2022-2024.....	33
6.1. Cele, działania i zadania.....	34
6.2. Wskaźniki i realizatorzy zadań.....	35
7. Zakładane rezultaty realizacji Programu	36
8. Finansowanie Programu.....	36
9. Ewaluacja i monitorowanie Programu	37

Wprowadzenie

Rodzina biologiczna jest podstawowym środowiskiem funkcjonowania i rozwoju dziecka. Niezbywalnym prawem dziecka jest prawo do wychowywania się pod opieką rodziców. Pozytywne wartości przekazywane w środowisku rodzinnym mają kluczowe znaczenie dla wzajemnej więzi uczuciowej i prawidłowego wzrastania.

Rodzina przeżywająca trudności w sprawowaniu opieki nad dzieckiem i jego wychowaniem, niezależnie od ich źródła i specyfiki, może liczyć na systemowe wsparcie, którego celem jest przywrócenie rodzinie zdolności do prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Jednak gdy podejmowane działania, a przede wszystkim praca z rodziną, nie przynoszą rezultatów, aby zapewnić dziecku odpowiednie warunki do rozwoju i wychowania, umieszcza się je w pieczy zastępczej. Decyzję w tej sprawie podejmuje sąd, chociaż w przypadkach wymagających szybkiego działania (tzw. interwencja) umieszczenie w placówce opiekuńczo-wychowawczej może odbyć się bez postanowienia sądu.

Regulacje prawne w kwestiach dotyczących wspierania rodziny oraz organizacji systemu pieczy zastępczej zawiera ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej, w zakresie ustalonym ustawą, spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej.

Wyżej wspomniana ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej podzieliła kompetencje między samorząd gminny, do którego obowiązków należy w szczególności praca z rodziną biologiczną, a samorząd powiatowy, który ma zapewnić pieczę zastępczą dla dzieci, które nie mogą wychowywać się w rodzinach naturalnych, oraz wsparcie osobom usamodzielnianym, opuszczającym pieczę zastępczą.

Pieczą zastępczą jest instytucją prawa rodzinnego. Zgodnie z definicją ustawową system pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania jej przez rodziców.

Celem pieczy zastępczej jest przede wszystkim praca z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub – gdy nie jest to możliwe – dążenie do przysposobienia dziecka. Pobyt w pieczy zastępczej ma na celu przygotowanie dziecka do samodzielnego i odpowiedzialnego życia, pokonywania trudności życiowych, nawiązywania i podtrzymywania bliskich i społecznie akceptowalnych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, zdobywanie umiejętności

społecznych, zaspokajanie potrzeb emocjonalnych oraz bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno - rekreacyjnych dzieci.

Pieczą zastępczą jest sprawowana w dwóch formach: rodzinnej i instytucjonalnej.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

1) rodzina zastępcza:

- a) spokrewniona – opiekę na dzieckiem sprawują osoby będące wstępnymi (dziadkowie, pradziadkowie) lub rodzeństwem dziecka;
- b) niezawodowa – opiekę sprawują osoby, które nie są wstępnymi ani rodzeństwem dziecka, czyli dalsza rodzina lub osoby obce; w rodzinie zastępczej niezawodowej, w tym samym czasie, może przebywać łącznie nie więcej niż 3 dzieci, wyjątkiem może być przypadek licznego rodzeństwa (wówczas wymagana jest zgoda rodziny zastępczej oraz pozytywna opinia koordynatora);
- c) zawodowa – opiekę sprawują osoby niespokrewnione z dzieckiem; w rodzinie zastępczej zawodowej, w tym samym czasie, może przebywać łącznie nie więcej niż 3 dzieci, wyjątkiem może być przypadek licznego rodzeństwa (wówczas wymagana jest zgoda rodziny zastępczej oraz pozytywna opinia koordynatora); w tym:
 - zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego – w takiej rodzinie umieszcza się dziecko na okres nie dłuższy niż 4 miesiące, przy czym okres może zostać przedłużony, za zgodą organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego;
 - zawodowa specjalistyczna – umieszcza się tutaj dzieci (głównie z orzeczoną niepełnosprawnością) niedostosowane społecznie albo dzieci z różnymi dysfunkcjami, problemami zdrowotnymi wymagającymi szczególnej opieki i pielęgnacji, a także małoletnie matki z dziećmi;

- 2) rodzinny dom dziecka – w tej formie rodzinnej pieczy zastępczej może przebywać, w tym samym czasie, nie więcej niż 8 dzieci, wyjątkiem może być przypadek licznego rodzeństwa (wówczas wymagana jest zgoda rodziny zastępczej oraz pozytywna opinia koordynatora).

Instytucjonalna pieczę zastępcza jest sprawowana w formie placówki opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówki opiekuńczo - terapeutycznej oraz interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego. Ze względu na specyfikę wyróżnia się następujące typy placówek opiekuńczo - wychowawczych:

- 1) socjalizacyjna;
- 2) interwencyjna;
- 3) specjalistyczno-terapeutyczna;
- 4) rodzinna.

Placówka opiekuńczo - wychowawcza może łączyć zadania placówek typu socjalizacyjnego, interwencyjnego oraz specjalistyczno - terapeutycznego.

Placówka typu interwencyjnego w szczególności przyjmuje dzieci w sytuacjach wymagających natychmiastowego zapewnienia im opieki. Pobyt dziecka w placówce interwencyjnej nie może trwać dłużej niż 3 miesiące (w szczególnie uzasadnionych przypadkach pobyt dziecka może zostać przedłużony do zakończenia trwającego postępowania sądowego o powrót dziecka do rodziny, przysposobienie, umieszczenie w pieczy zastępczej).

Placówka typu specjalistyczno-terapeutycznego sprawuje opiekę nad dziećmi o indywidualnych potrzebach, w szczególności legitymującymi się orzeczeniem o niepełnosprawności albo o orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności, wymagającymi stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii, wymagającymi wyrównania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych. Tego typu placówka zapewnia dzieciom zajęcia wychowawcze, socjoterapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, rekompensujące braki w wychowaniu w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym także odpowiednią rehabilitację i zajęcia rewalidacyjne.

Z kolei w placówce typu rodzinnego wychowują się dzieci w różnym wieku, w tym dorastające i usamodzielniające się. Placówka umożliwia wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu, z zastrzeżeniem, że w tym samym czasie może przebywać w niej nie więcej niż 8 wychowanków.

Niezależnie od typu placówka opiekuńczo-wychowawcza zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby bytowe, zdrowotne, emocjonalne, rozwojowe, społeczne i religijne, w tym zapewnia dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości. Pracownicy placówki umożliwiają także kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi oraz podejmują działania w celu powrotu dziecka do rodziny.

Objęcie dziecka jedną z form pieczy zastępczej następuje na okres nie dłuższy niż do osiągnięcia pełnoletności. Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej pozwala osobie, która osiągnęła pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, przebywać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo placówce opiekuńczo-wychowawczej, za zgodą odpowiednio rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom

dziecka albo dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej, jeżeli uczy się w szkole, w uczelni, u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego, a także – w przypadku osób legitymujących się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności – na kursach, jeśli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia. Pobyt taki może trwać nie dłużej niż do ukończenia 25. roku życia.

1. Tryb przygotowania Programu

1.1. Podstawy prawne dokumentu

Obowiązek opracowania i realizacji przez powiat 3 - letniego programu dotyczącego rozwoju pieczy zastępczej, zawierającego między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych, wynika z art. 180 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 447).

Działania w zakresie rozwoju pieczy zastępczej, w tym zadania zapisane w niniejszym Programie, podejmowane są i realizowane w oparciu o następujące akty prawne:

- 1) Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483, z późn. zm.);
- 2) Konwencję o Prawach Dziecka (Dz. U. z 1991 r. Nr 1290 poz. 526, z późn. zm.);
- 3) ustawę z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1526);
- 4) ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2022 r. poz. 447);
- 5) rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 292 poz. 1720);
- 6) rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2011 r. w sprawie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 274 poz. 1620);
- 7) Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Grudziądzkiego na lata 2021 – 2030, przyjętą Uchwałą Nr XXVI/88/2021 Rady Powiatu Grudziądzkiego z dnia 23 czerwca 2021 r.

1.2. Prace nad dokumentem

Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Grudziądzkim na lata 2022 - 2024 został opracowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu we współpracy z innymi podmiotami działającym w sferze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Dokument służy usystematyzowaniu i ukierunkowaniu działań, ustaleniu priorytetów i zakresu prowadzonej działalności na rzecz rozwoju pieczy zastępczej w powiecie grudziądzkim. Stanowi bezpośrednią kontynuację i poszerzenie działań podejmowanych w programach opracowanych na lata 2013 - 2015, 2016 - 2018 oraz 2019 - 2021.

Przy opracowaniu niniejszego dokumentu wykorzystano sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, dane Głównego Urzędu Statystycznego, sprawozdania i informacje własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu oraz dane przygotowane przez ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu grudziądzkiego.

2. Środowiska rodzinne zagrożone umieszczeniem w pieczy zastępczej

2.1. Rodziny objęte pomocą społeczną na przestrzeni lat 2019-2021

Diagnostując środowiska rodzinne zagrożone dysfunkcją w różnych sferach życia, w tym umieszczeniem dzieci z tych rodzin w pieczy zastępczej, należy pamiętać o osobach korzystających z pomocy oferowanej przez ośrodki pomocy społecznej.

Dane statystyczne nie są w stanie przedstawić rzeczywistych problemów osób i rodzin, które często żyją na krawędzi ubóstwa lub nie korzystają ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej z różnych przyczyn, choćby z uwagi na dochód nieznacznie przekraczający kryterium dochodowe uprawniające do otrzymania pomocy. Pozwalają jednak dostrzec nasilenie problemów i tendencję ich zmian na przestrzeni czasu.

Tabela nr 1.

Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2019 - 2021 w gminie Grudziądz

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin 2019	Liczba rodzin 2020	Liczba rodzin 2021
Ubóstwo	132	125	108
Sieroctwo	0	2	1
Bezdomność	4	6	5
Bezrobocie	138	124	103
Niepełnosprawność	58	45	46
Długotrwała lub ciężka choroba	70	47	35
Przemoc w rodzinie	0	0	1
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	15	12	3
Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	24	23	19
Trudności w integracji cudzoziemców	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	1	0	2
Alkoholizm lub narkomania	4	0	0
Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	4	4	1
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0
Łącznie	450	388	324

źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grudziądzu

Na terenie gminy Grudziądz dominującymi powodami korzystania z pomocy społecznej jest ubóstwo i bezrobocie, które utrzymują się na zbliżonym poziomie. W dalszej kolejności najczęściej występuje niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Na przestrzeni trzech ostatnich lat zauważalny jest spadek liczby rodzin objętych pomocą społeczną (o ponad 60 rok do roku).

Tabela nr 2.

Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2019 - 2021 w gminie Gruta

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin 2019	Liczba rodzin 2020	Liczba rodzin 2021
Ubóstwo	249	211	183
Sieroctwo	2	1	1
Bezdomność	2	3	3
Bezrobocie	214	190	173
Niepełnosprawność	82	77	80
Długotrwała lub ciężka choroba	147	141	172
Przemoc w rodzinie	1	1	0
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	101	89	79
Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	6	8	8
Trudności w integracji cudzoziemców	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	9	6	9
Alkoholizm lub narkomania	27	26	26
Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	8	10	4
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0
Łącznie	848	763	738

źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grucie

W gminie Gruta wśród rodzin korzystających z pomocy społecznej najwięcej jest tych dotkniętych problemem ubóstwa. Kolejne miejsca zajmują: bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba oraz potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności. Niepełnosprawność jest dopiero piątą najczęściej występującą przesłanką.

Liczba rodzin objętych wsparciem Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grucie systematycznie maleje (o kilkadziesiąt, porównując rok do roku).

Tabela nr 3.

Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2019 - 2021 w gminie Łasin

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin 2019	Liczba rodzin 2020	Liczba rodzin 2021
Ubóstwo	140	137	123
Sieroctwo	0	0	0
Bezdomność	1	4	2
Bezrobocie	148	142	128
Niepełnosprawność	57	55	42
Długotrwała lub ciężka choroba	100	95	94
Przemoc w rodzinie	5	6	3
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	47	43	40
Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	31	31	27
Trudności w integracji cudzoziemców	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	2	3	1
Alkoholizm lub narkomania	5	9	5
Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	1	0	0
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0
Łącznie	537	525	465

źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łasinie

Na terenie miasta i gminy Łasin najczęściej występującym problemem, z powodu którego mieszkańcy korzystają z pomocy społecznej, jest bezrobocie. W pierwszej trójce znajduje się również ubóstwo oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Porównując rok do roku, zauważalny jest spadek liczby rodzin objętych wsparciem (kilkanaście między 2019 a 2020 rokiem oraz 60 między 2020 a 2021 rokiem).

Tabela nr 4.

Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2019 - 2021 w gminie Radzyń Chełmiński

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin 2019	Liczba rodzin 2020	Liczba rodzin 2021
Ubóstwo	171	142	123
Sieroctwo	2	0	0
Bezdomność	4	4	4
Bezrobocie	213	166	148
Niepełnosprawność	41	42	41
Długotrwała lub ciężka choroba	92	83	80
Przemoc w rodzinie	14	12	8
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	11	11	16
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	9	8	5
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	9	8	5
Trudności w integracji cudzoziemców	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	3	2	1
Alkoholizm lub narkomania	18	16	13
Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	2	1	0
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0
Łącznie	589	495	444

źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Radzynie Chełmińskim

W 2019 roku rodziny z terenu miasta i gminy Radzyń Chełmiński korzystały z pomocy społecznej najczęściej z powodu – kolejno – bezrobocia, ubóstwa i długotrwałej lub ciężkiej choroby. W dwóch następnych latach ten wzorzec został zachowany.

Analiza wykazuje również malejącą liczbę rodzin korzystających ze wsparcia Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Radzynie Chełmińskim (między 50 a 100 każdego roku).

Tabela nr 5.

Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2019 - 2021 w gminie Rogóżno

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin 2019	Liczba rodzin 2020	Liczba rodzin 2021
Ubóstwo	106	94	81
Sieroctwo	0	1	1
Bezdomność	0	0	0
Bezrobocie	95	83	72
Niepełnosprawność	43	41	40
Długotrwała lub ciężka choroba	94	95	82
Przemoc w rodzinie	2	2	4
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	1	1	3
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	35	33	32
Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	27	27	25
Trudności w integracji cudzoziemców	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	3	1	0
Alkoholizm lub narkomania	13	13	19
Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	2	0	1
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0
Łącznie	421	391	360

źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rogóżnie

W gminie Rogóżno najczęściej występującym problemem w 2019 roku było ubóstwo, jednak w dwóch kolejnych latach najwięcej rodzin korzystało ze wsparcia pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby. Wysoko w zestawieniu plasuje się również bezrobocie (2. miejsce w 2019 roku, 3. miejsce w 2020 i 2021 roku).

W całościowym ujęciu liczba rodzin objętych pomocą społeczną zmniejsza się sukcesywnie z roku na rok (o około 30 rodzin).

Tabela nr 6.

Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2019 - 2021 w gminie Świecie nad Osą

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin 2019	Liczba rodzin 2020	Liczba rodzin 2021
Ubóstwo	182	162	130
Sieroctwo	0	0	0
Bezdomność	2	4	3
Bezrobocie	139	128	111
Niepełnosprawność	60	49	42
Długotrwała lub ciężka choroba	60	46	34
Przemoc w rodzinie	2	1	0
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	78	54	50
Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	11	1	1
Trudności w integracji cudzoziemców	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	0	1	1
Alkoholizm lub narkomania	10	9	9
Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	2	1	2
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0
Łącznie	546	456	383

źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Świeciu nad Osą

Mieszkańcy gminy Świecie nad Osą korzystają ze wsparcia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej najczęściej z powodu ubóstwa, bezrobocia oraz potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności.

Liczba rodzin objętych pomocą społeczną każdego roku była mniejsza w porównaniu do roku poprzedniego.

Tabela nr 7.

Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2019 - 2021 w powiecie grudziądzkim

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin 2019	Liczba rodzin 2020	Liczba rodzin 2021
Ubóstwo	980	871	748
Sieroctwo	4	4	3
Bezdomność	13	21	17
Bezrobocie	947	833	735
Niepełnosprawność	341	309	291
Długotrwała lub ciężka choroba	563	507	497
Przemoc w rodzinie	24	22	16
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	12	12	19
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	285	239	209
Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	108	98	85
Trudności w integracji cudzoziemców	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	18	13	14
Alkoholizm lub narkomania	77	73	72
Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	19	16	8
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0
Łącznie	3391	3018	2714

źródło: zestawienie na podstawie danych GOPS w Grudziądzu, GOPS w Grucie, MGOPS w Łasinie, MGOPS w Radzynie Chełmińskim, GOPS w Rogóźnie i GOPS w Świeciu nad Osą

Gminy powiatu grudziądzkiego borykają się z podobnymi problemami społecznymi, jednakże o różnym ich nasileniu. Najczęściej występują: ubóstwo, bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność oraz potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności. Żadna z analizowanych jednostek nie wykazała na swoim terenie przypadków objęcia pomocą społeczną z powodu trudności w integracji cudzoziemców ani z powodu klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w powiecie grudziądzkim systematycznie zmniejsza się (o około 300 z roku na rok).

2.2. Rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej podzieliła kompetencje w zakresie pracy z rodziną biologiczną między samorząd gminny i powiatowy. Obowiązki te jednostki samorządu terytorialnego realizować powinny w szczególności poprzez współpracę z sądem i ich organami pomocniczymi, policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, organizacjami pozarządowymi oraz środowiskiem lokalnym. Pomoc rodzinie naturalnej leży w gestii gminy, zaś organizacja pieczy zastępczej zalicza się do kompetencji powiatu.

Tabela nr 8.

Liczba rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi oraz liczba dzieci w tych rodzinach /stan na dzień 31.12.2021/

Gmina	Liczba rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	Liczba dzieci w tych rodzinach	w tym: liczba dzieci w wieku do 10. roku życia
Grudziądz	8	21	13
Gruta	10	26	11
Łasin	20	69	37
Radzyń Chełmiński	9	27	14
Rogóźno	10	21	10
Świecie nad Osą	14	30	16
Łącznie	71	194	101

źródło: GOPS w Grudziądzu, GOPS w Grucie, MGOPS w Łasinie, MGOPS w Radzynie Chełmińskim, GOPS w Rogóźnie i GOPS w Świeciu nad Osą

Analizując dane zawarte w powyższej tabeli oraz biorąc pod uwagę fakt, iż optymalnym środowiskiem wychowawczym dla każdego dziecka jest rodzina, należy stwierdzić, że problem związany z zagrożeniem umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej na terenie powiatu grudziądzkiego jest względnie duży.

W 71 rodzinach, w których występują problemy wychowawcze, wychowuje się 194 dzieci, spośród których ponad połowa (101) to dzieci w wieku poniżej 10. roku życia.

Do umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej doprowadza zwykle niewydolność wychowawcza rodziny. Aby jej zapobiec, ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadziła do polskiego porządku prawnego instytucję asystenta rodziny. Jego zadaniem jest aktywne wspieranie rodzin mających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych poprzez pomoc w poprawie jej sytuacji życiowej, naukę prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, a także pomoc w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych i wychowawczych.

Przed wejściem w życie tych regulacji prawnych większość zadań asystentów w zakresie wspierania rodziny wykonywali pracownicy socjalni. Od 1 stycznia 2012 r. zatrudnianie asystentów było fakultatywne, a od 1 stycznia 2015 r. jest obowiązkowe.

Tabela nr 9.

Liczba asystentów rodziny zatrudnianych przez gminy powiatu grudziądzkiego

Gmina	Liczba asystentów 2019	Liczba asystentów 2020	Liczba asystentów 2021
Grudziądz	1	1	1
Gruta	1	1	1
Łasin	2	2	2
Radzyń Chełmiński	1	1	1
Rogóżno	1	1	1
Świecie nad Osą	1	1	1

Źródło: GOPS w Grudziądzu, GOPS w Grucie, MGOPS w Łasinie, MGOPS w Radzyniu Chełmińskim, GOPS w Rogóżnie i GOPS w Świeciu nad Osą

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, liczba rodzin, z którymi jeden asystent rodziny może w tym samym czasie prowadzić pracę, jest uzależniona od stopnia trudności wykonywanych zadań, jednak nie może przekroczyć 15.

Tabela nr 10.

Liczba rodzin objętych wsparciem asystentów rodziny w gminach powiatu grudziądzkiego

Gmina	Liczba rodzin objętych asystenturą 2019	Liczba rodzin objętych asystenturą 2020	Liczba rodzin objętych asystenturą 2021
Grudziądz	13	11	13
Gruta	11	12	10
Łasin	22	18	20
Radzyń Chełmiński	8	9	9
Rogóżno	13	11	10
Świecie nad Osą	15	15	14

źródło: GOPS w Grudziądzu, GOPS w Grucie, MGOPS w Łasinie, MGOPS w Radzyniu Chełmińskim, GOPS w Rogóżnie i GOPS w Świeciu nad Osą

Wsparcie asystenta ułatwia rodzinom osiągnięcie stabilności życiowej na poziomie umożliwiającym wychowanie dzieci, co pozwala na pozostanie dziecka w rodzinie lub jego powrót pod opiekę rodziców, jeżeli wcześniej zostało już umieszczone w pieczy zastępczej.

W ramach działań zapobiegawczych w gminie ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadziła obowiązek opracowywania i realizacji lokalnych, 3-letnich programów wspierania rodzin wychowujących małoletnie dzieci.

Tabela nr 11.

Realizacja gminnych programów wspierania rodziny przez gminy powiatu grudziądzkiego

Gmina	Program wspierania rodziny	Okres obowiązywania
Grudziądz	uchwalony	2022-2024
Gruta	w opracowaniu	2022-2024
Łasin	uchwalony	2022-2024
Radzyń Chełmiński	uchwalony	2020-2022
Rogóżno	uchwalony	2021-2023
Świecie nad Osą	uchwalony	2022-2024

źródło: GOPS w Grudziądzu, GOPS w Grucie, MGOPS w Łasinie, MGOPS w Radzyniu Chełmińskim, GOPS w Rogóżnie i GOPS w Świeciu nad Osą

Głównym założeniem programów wspierania rodziny realizowanych przez gminy powiatu grudziądzkiego jest praca z rodziną w połączeniu z jej własną aktywnością, przy zastosowaniu zasady pomocniczości.

3. Organizacja pieczy zastępczej w powiecie grudziądzkim

3.1. Rodzinna piecza zastępcza w powiecie grudziądzkim

Rodziny zastępcze zapewniają dziecku całodobową opiekę i wychowanie, w szczególności traktują dziecko w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej, zapewniają dostęp do przysługujących świadczeń zdrowotnych, zapewniają kształcenie, wyrównywania braków rozwojowych i szkolnych, zapewniają rozwój uzdolnień i zainteresowań, zaspokajają potrzeby emocjonalne, bytowe, rozwojowe, społeczne oraz religijne dziecka, zapewniają ochronę przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka oraz umożliwiają kontakt z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej.

Ustawowym obowiązkiem rodzin zastępczych jest współpraca z organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej (Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu) oraz koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej.

Tabela nr 12.

Liczba rodzin zastępczych na terenie powiatu grudziądzkiego i liczba przebywających w nich dzieci

ROK	Liczba rodzin zastępczych	Liczba przebywających w nich dzieci
2019	43	57
2020	42	58
2021	44	60

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

Na terenie powiatu grudziądzkiego funkcjonują wyłącznie rodziny zastępcze spokrewnione oraz rodziny zastępcze niezawodowe. Ich łączna liczba – jak wynika z poniższej tabeli – wynosiła na przestrzeni ostatnich 3 lat około 40, a liczba umieszczonych w nich dzieci sięga 60.

Tabela nr 13.

Liczba rodzin zastępczych spokrewnionych na terenie powiatu grudziądzkiego i liczba przebywających w nich dzieci

ROK	Liczba rodzin zastępczych spokrewnionych	Liczba przebywających w nich dzieci
2019	24	31
2020	23	29
2021	25	31

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

Rodziny zastępcze spokrewnione funkcjonujące na terenie powiatu grudziądzkiego w zdecydowanej większości tworzą dziadkowie, a w pojedynczych przypadkach starsze rodzeństwo.

Tabela nr 14.

Liczba rodzin zastępczych niezawodowych na terenie powiatu grudziądzkiego i liczba przebywających w nich dzieci

ROK	Liczba rodzin zastępczych niezawodowych	Liczba przebywających w nich dzieci
2019	19	26
2020	19	29
2021	19	29

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

Większość osób tworzących rodziny zastępcze niezawodowe na terenie powiatu grudziądzkiego pozostaje wbrew pozorom spokrewnionych z dzieckiem, dla którego tworzą zastępczy dom. Jest to zwykle rodzeństwo matki lub ojca (ciotka, wujek/stryjek), które nie wpisuje się w ustawową definicję rodziny zastępczej spokrewnionej.

Tabela nr 15.

Liczba nowo powstałych rodzin zastępczych na terenie powiatu grudziądzkiego i liczba umieszczonych w nich dzieci

ROK	Liczba nowo powstałych rodzin zastępczych	Liczba umieszczonych w nich dzieci
2019	5	8
2020	4	8
2021	5	7

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

Każdego roku na terenie powiatu grudziądzkiego tworzonych jest 4 - 5 nowych rodzin zastępczych. Zjawisko ich powstawania uzależnione jest od szeregu różnych czynników, prowadzących do konieczności zapewnienia zastępczej opieki i wychowania dzieciom pozbawionym tego ze strony rodziców.

Tabela nr 16.

Liczba dzieci z terenu powiatu grudziądzkiego umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów

ROK	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych poza powiatem grudziądzkim
2019	1
2020	0
2021	1

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

W przypadku konieczności zapewnienia pieczy zastępczej dziecku, dla którego nie mogą jej sprawować bliźsi bądź dalsi krewni, w ostatnich latach udawało się zapewnić ją na terenie powiatu grudziądzkiego.

Wskazane w powyższej tabeli dwa przypadki umieszczenia w pieczy zastępczej poza powiatem grudziądzkim dotyczyły rodzin zastępczych spokrewnionych i wynikały z faktu, iż starsze rodzeństwo tworzące rodzinę zastępczą osiedlało się na terenie innego powiatu.

Tabela nr 17.

Przyczyny umieszczenia dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej /stan na 31.12.2021/

Przyczyna umieszczenia dziecka	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych spokrewnionych	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych niezawodowych	Liczba dzieci łącznie
Sieroctwo	3	6	9
Pólsieroctwo	6	3	9
Uzależnienie rodzica/rodziców	10	12	22
Przemoc w rodzinie	3	1	4
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	4	4	8
Niepełnosprawność rodzica/rodziców	0	0	0
Długotrwała lub ciężka choroba rodzica/rodziców	0	1	1
Ubóstwo	0	0	0
Bezrobocie	0	0	0
Nieodpowiednie warunki mieszkaniowe	0	0	0
Pobył za granicą rodzica/rodziców (praca zarobkowa)	1	0	1
Inne	1	0	1
Łącznie	28	27	55

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

Jak wynika z tabeli nr 17, najczęściej występującą przyczyną umieszczenia dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej jest uzależnienie jednego lub obojga rodziców.

Do umieszczeń dochodzi również w przypadkach sieroctwa, pólsieroctwa bądź występowania bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Rodziny zastępcze obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Koordynator nie może mieć pod opieką łącznie więcej niż 15 rodzin zastępczych.

Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- 1) udzielanie pomocy rodzinom zastępczym w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;

- 2) przygotowanie planu pomocy dziecku, we współpracy z odpowiednio rodziną zastępczą oraz asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną;
- 3) pomoc rodzinom zastępczym w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- 4) zapewnianie rodzinom zastępczym dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- 5) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- 6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;
- 7) przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

Tabela nr 18.

Struktura zatrudnienia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej

Zatrudnienie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej	2019	2020	2021
Organizator rodzinnej pieczy zastępczej (PCPR w Grudziądzu)	1	1	1

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu zatrudnia jednego koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, który ma pod opieką nie więcej niż 15 rodzin zastępczych. W stosunku do rodzin zastępczych nieobjętych opieką koordynatora, zgodnie z przepisami, jego zdania wykonuje w imieniu organizatora rodzinnej pieczy zastępczej pracownik socjalny.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu – organizator rodzinnej pieczy zastępczej na terenie powiatu grudziądzkiego – kontynuuje akcję informacyjną, mającą na celu propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego.

Do podejmowanych w ostatnich latach inicjatyw należą:

- 1) druk i dystrybucja materiałów informacyjnych i promujących rodzinną pieczę zastępczą (ulotki, kalendarze, roll-up);

- 2) realizacja spotu promującego rodzinną pieczę zastępczą i jego udostępnianie na stronie internetowej oraz w mediach społecznościowych;
- 3) organizowanie konkursów plastycznych dla wychowanków pieczy zastępczej, promujących rodzinną pieczę zastępczą;
- 4) organizowanie festynów rodzinnych z okazji Dnia Rodzicielstwa Zastępczego;
- 5) organizowanie w ramach projektów współfinansowanych ze środków unijnych spotkań informacyjnych na temat rodzinnej pieczy zastępczej.

3.2. Instytucjonalna piecza zastępcza w powiecie grudziądzkim

Przez wiele lat na terenie powiatu grudziądzkiego funkcjonowały dwie 30 - osobowe placówki opiekuńczo - wychowawcze: w Wydrznie i w Białochowie. Siedzibami obu były XIX-wieczne pałace na terenie zespołów pałacowo - parkowych w gminach: Łasin i Rogóźno.

Obowiązująca od 1 stycznia 2012 r. ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zezwalała na istnienie 30 - osobowych placówek wyłącznie do 1 stycznia 2021 r. Po tym terminie ogólnopolskim standardem stały się 14 - osobowe placówki opiekuńczo - wychowawcze, swoim charakterem bardziej zbliżone do domu rodzinnego niż do instytucji.

Przygotowując się do nadchodzących zmian, w 2016 r. Rada Powiatu Grudziądzkiego zdecydowała o wybudowaniu dwóch 14 - osobowych placówek w Grucie i w Łasinie. W tamtym okresie obie 30 - osobowe POW były praktycznie w całości wypełnione, ale tylko mniej więcej połowę miejsc zajmowali wychowankowie pochodzący z terenu powiatu grudziądzkiego. Dwie „czternastki” miały więc w zupełności odpowiadać potrzebom samorządu.

Po analizie dokumentacji oraz oględzinach innych nowo powstałych placówek tego typu, w 2019 r. Rada Powiatu Grudziądzkiego postanowiła zmienić ich lokalizację. Obie POW postanowiono wybudować w Łasinie.

Ostatecznie w styczniu 2020 r. Rada wyraziła zgodę na budowę jednej placówki i zobowiązała Zarząd Powiatu Grudziądzkiego do złożenia wniosku o dotację na realizację zadania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko - Pomorskiego.

W międzyczasie rosnąca liczba dzieci z terenu powiatu grudziądzkiego umieszczana w instytucjonalnej pieczy zastępczej spowodowała potrzebę funkcjonowania trzech tzw. czternastek.

We wrześniu 2020 r. Rada Powiatu Grudziądzkiego podjęła Uchwałę Nr XVIII/40/2020 w sprawie przekształcenia Placówki Opiekuńczo - Wychowawczej w Wydrznie, przekształcenia Placówki Opiekuńczo - Wychowawczej w Białochowie oraz utworzenia samorządowej jednostki organizacyjnej pod nazwą Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Wydrznie. Na jej mocy z dniem 1 stycznia 2021 r.:

- a) przekształcono POW w Wydrznie w dwie 14 - osobowe placówki: Placówkę Opiekuńczo - Wychowawczą Nr 1 w Wydrznie oraz Placówkę Opiekuńczo - Wychowawczą Nr 2 w Wydrznie;
- b) przekształcono POW w Białochowie w 14-osobową Placówkę Opiekuńczo - Wychowawczą Nr 3 w Białochowie.

Jednocześnie z dniem 15 października 2020 r. utworzono Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Wydrznie, które od dnia 1 stycznia 2021 r. zapewnia wspólną obsługę administracyjną, finansową, organizacyjną i specjalistyczną trzem POW.

Na początku 2022 r. rozpoczęto budowę placówki w Łasinie, gdzie przeniesiona z Białochowa ma zostać Placówka Opiekuńczo - Wychowawcza Nr 3.

Budowa ma zakończyć się późną jesienią 2022 r. Aby nie zakłócać wychowankom przebiegu roku szkolnego, przenosiny zaplanowano wstępnie na wakacje 2023 r.

Tabela nr 19.

Liczba dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu grudziądzkiego w latach 2019 - 2021

Liczba dzieci	2019	2020	2021
przebywających w placówkach opiekuńczo - wychowawczych ogółem	64	65	59
w tym:			
liczba dzieci z terenu powiatu grudziądzkiego	41	50	48
- z podziałem na gminy:			
miasto i gmina Łasin	18	20	16
miasto i gmina Radzyń Chełmiński	0	0	0
gmina Grudziądz	5	5	8
gmina Gruta	5	5	3
gmina Rogóźno	2	2	2
gmina Świecie nad Osą	11	18	19
liczba dzieci z terenu innych powiatów	23	15	11

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

Na przestrzeni lat 2019-2021 można zauważyć malejącą liczbę wychowanków pochodzących spoza powiatu grudziądzkiego w placówkach opiekuńczo - wychowawczych. Kluczową była decyzja o zaprzestaniu wydawania skierowań dla dzieci spoza powiatu od 2019 roku (ostatnie dzieci z terenu powiatu chełmińskiego oraz z terenu gminy-miasto Grudziądz przyjęto w 2018 roku).

Pomimo reorganizacji pieczy zastępczej, łączna liczba dzieci w dalszym ciągu przekracza standardową liczbę 42 (tj. 3 razy 14). Umożliwiają to przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r., które pozwalają dyrektorowi placówki na przyjęcie ponadnormatywnej liczby dzieci w miejsce wychowanków umieszczonych w takich instytucjach, jak specjalny ośrodek szkolno - wychowawczy, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę czy specjalny ośrodek wychowawczy. Warunkiem niezbędnym jest każdorazowe uzyskanie zezwolenia wojewody.

Warto dodać, iż ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych określa, iż do dnia odwołania stanu zagrożenia epidemicznego i stanu epidemii ogłoszonego w związku z COVID-19 nie stosuje się przepisów w zakresie limitu liczby wychowanków w stosunku do dzieci umieszczonych w związku z przeciwdziałaniem COVID-19.

Tabela nr 20.

Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo - wychowawczych na terenie powiatu grudziądzkiego w latach 2019 - 2021

Liczba dzieci	2019	2020	2021
umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych ogółem	15	11	6
w tym: liczba dzieci z terenu powiatu grudziądzkiego	15	11	6
- z podziałem na gminy:			
miasto i gmina Łasin	9	3	0
miasto i gmina Radzyń Chełmiński	0	0	0
gmina Grudziądz	3	0	3
gmina Gruta	3	0	1
gmina Rogóźno	0	0	0
gmina Świecie nad Osą	0	8	2
liczba dzieci z terenu innych powiatów	0	0	0

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

Liczba dzieci umieszczanych w instytucjonalnej pieczy zastępczej oscyluje wokół kilku-, kilkunastu rocznie. Warto odnotować, iż w 2019 roku doszło do umieszczenia 8-osobowego rodzeństwa z terenu miasta i gminy Łasin, a rok później – 7-osobowego rodzeństwa z gminy Świecie nad Osą.

Tabela nr 21.

Przyczyny umieszczenia dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej /stan na 31.12.2021/

Przyczyna umieszczenia dziecka	Liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego	Liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego	Liczba dzieci łącznie
Sieroctwo	1	0	1
Pólsieroctwo	0	0	0
Uzależnienie rodzica/rodziców	17	0	17
Przemoc w rodzinie	4	2	6
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	12	8	20
Niepełnosprawność rodzica/rodziców	2	0	2
Długotrwała lub ciężka choroba rodzica/rodziców	0	0	0
Ubóstwo	0	0	0
Bezrobocie	0	0	0
Nieodpowiednie warunki mieszkaniowe	1	0	1
Pobył za granicą rodzica/rodziców (praca zarobkowa)	0	0	0
Inne	1	0	1
Łącznie	38	10	48

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

Głównymi powodami umieszczenia dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej są: bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz uzależnienie rodziców od alkoholu.

3.3. Osoby usamodzielniane

Usamodzielnienie to długotrwały proces wychowawczy, który wprowadza osobę usamodzielnianą do podjęcia samodzielnego, dojrzałego życia i integracji ze środowiskiem lokalnym. Proces usamodzielnienia rozpoczyna się na rok przed osiągnięciem pełnoletności przez osobę usamodzielnianą i w zależności od sytuacji życiowej wychowanek może trwać najpóźniej do momentu osiągnięcia przez tę osobę 26. roku życia.

Tabela nr 22.

Liczba osób usamodzielnianych objętych procesem usamodzielnienia

Liczba dzieci	2019	2020	2021
Liczba osób usamodzielnianych z rodzin zastępczych	7	8	7
Liczba osób usamodzielnianych z placówek opiekuńczo-wychowawczych	9	10	9
Łącznie	16	18	16

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

W myśl obowiązujących przepisów prawa w zakresie wsparcia osób usamodzielnianych wychowanek, który po osiągnięciu pełnoletności opuścił rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną, w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu, objęty zostaje pomocą mającą na celu jego życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem poprzez przyznanie:

- pomocy na kontynuowanie nauki;
- pomocy na usamodzielnienie;
- pomocy na zagospodarowanie.

Ponadto osobie usamodzielnianej udziela się pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i zatrudnienia oraz zapewnia się pomoc prawną i psychologiczną.

Wychowankowie pieczy zastępczej, w szczególności instytucjonalnej, zaliczani są do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Integracja społeczna i zawodowa wychowanków stanowi jedno z największych wyzwań dla instytucji.

Wychodząc naprzeciw potrzebom osób usamodzielnianych, należy rozważyć utworzenie mieszkania chronionego lub treningowego, w którym pilotażowo mogłyby

czasowo zamieszkać osoby realizujące indywidualny program usamodzielnienia, pozbawione możliwości powrotu do środowiska rodzinnego po opuszczeniu pieczy zastępczej. Mieszkanie chronione/treningowe stanowiłoby aktywną formę pomocy, zmierzającą do usamodzielnienia się.

Pobyty w takim mieszkaniu co do zasady jest pobytem czasowym i odpłatnym. Z wychowankami zawierana jest umowa określająca warunki pobytu.

Istotna jest lokalizacja mieszkania chronionego na terenie powiatu, która powinna ułatwiać jego mieszkańcom dostęp do lokalnego rynku pracy i komunikacji zbiorowej w celu dojazdu do miejsca zatrudnienia.

3.4. Środki finansowe przeznaczone na pieczę zastępczą

Źródłem finansowania zadań z zakresu pieczy zastępczej, realizowanych przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu, są środki finansowe pochodzące:

- z budżetu powiatu grudziądzkiego;
- z budżetu państwa, zgodnie z art. 187 ust. 1 pkt 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- z budżetów samorządów gminnych, które – zgodnie z art. 191 ust. 9 i 10 ww. ustawy – mają obowiązek partycypować w kosztach utrzymania dzieci w pieczy zastępczej;
- z budżetów innych powiatów, zgodnie z art. 191 ust. 4 ww. ustawy;
- z opłat ponoszonych przez rodziców biologicznych za pobyt dziecka w pieczy zastępczej;
- z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze funkcjonujące na terenie powiatu grudziądzkiego finansowane są głównie z budżetu powiatu.

Tabela nr 23.

Świadczenia wypłacone rodzinom zastępczym na utrzymanie umieszczonych w tych rodzinach dzieci

Rodzaj wypłaconego świadczenia	2019	2020	2021
świadczenie na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinie zastępczej	540 497,00 zł	526 301,95 zł	599 864,83 zł
dodatek na pokrycie zwiększonych kosztów utrzymania dziecka w rodzinie zastępczej	11 485,43 zł	9 593,46 zł	12 312,00 zł
jednorazowe świadczenie na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka	8 450,00 zł	7 120,00 zł	5 400,00 zł
Łącznie	560 432,43 zł	543 015,41 zł	617 576,83 zł

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

Powiat grudziądzki – jako właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dzieci przed skierowaniem do placówki opiekuńczo-wychowawczej lub umieszczeniem w rodzinie zastępczej – ponosi wydatki na utrzymanie wychowanków w wysokości średnich miesięcznych kosztów utrzymania w danej placówce oraz w łącznej kwocie świadczeń przysługujących danej rodzinie zastępczej. Analogicznie powiat grudziądzki otrzymuje zwrot kosztów utrzymania dzieci pochodzących z innych powiatów, a przebywających w pieczy zastępczej na terenie powiatu grudziądzkiego.

Tabela nr 24.

Wydatki powiatu grudziądzkiego na utrzymanie dzieci w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów

Rok	Liczba dzieci	Roczny koszt realizacji porozumień
2019	15	135 169,67 zł
2020	12	123 810,00 zł
2021	12	114 420,00 zł

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

Analiza przedstawionych w tabeli nr 24 danych wskazuje na tendencję malejącą wydatków powiatu grudziądzkiego. Trzeba jednak podkreślić, iż powiat grudziądzki nie ma wpływu na zapewnienie opieki i wychowania dzieciom wyłącznie w rodzinach zastępczych na terenie powiatu. Umieszczenie dzieci w rodzinach zastępczych poza powiatem uwarunkowane jest miejscem zamieszkania rodziny zastępczej – najbliższej rodziny dziecka (dziadkowie, wujostwo).

Tabela nr 25.

Wydatki powiatu grudziądzkiego na utrzymanie dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie innych powiatów

Rok	Liczba dzieci	Roczny koszt realizacji porozumień
2019	0	0
2020	0	0
2021	0	0

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

Do umieszczenia dzieci w placówkach opiekuńczo - wychowawczych poza powiatem grudziądzkim może dochodzić w wyjątkowych sytuacjach, gdy np. dziecko umieszczane jest w placówce interwencyjnie (gdy zachodzi natychmiastowa potrzeba odizolowania od dotychczasowych opiekunów) lub gdy powiat grudziądzki nie dysponuje miejscami w prowadzonych przez siebie placówkach.

Ostatnia taka sytuacja miała miejsce w 2015 roku, a pobyt trwał do końca 2016 roku. Od 2017 roku żadne dziecko pochodzące z terenu powiatu grudziądzkiego nie zostało umieszczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej poza powiatem.

Tabela nr 26.

Dochody powiatu grudziądzkiego na utrzymanie dzieci pochodzących z terenów innych powiatów w rodzinach zastępczych na terenie powiatu grudziądzkiego

Rok	Liczba dzieci	Roczny koszt realizacji porozumień
2019	29	273 581,95 zł
2020	25	262 228,13 zł
2021	24	255 475,46 zł

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

Tabela nr 27.

Dochody powiatu grudziądzkiego na utrzymanie dzieci pochodzących z terenów innych powiatów w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu grudziądzkiego

Rok	Liczba dzieci	Roczny koszt realizacji porozumień
2019	23	991 141,59 zł
2020	15	712 564,06 zł
2021	11	666 180,24 zł

źródło: dane własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu

4. Analiza SWOT systemu pieczy zastępczej w powiecie grudziądzkim

W Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Grudziądzkim na lata 2022 - 2024 zastosowano analizę SWOT jako narzędzie do usystematyzowania mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń dla sfery społecznej powiatu grudziądzkiego dotyczącej wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - wykwalifikowana i doświadczona kadra Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie - organizacja szkoleń i wsparcia dla rodzin zastępczych - dostęp do specjalistycznej pomocy dla rodzin zastępczych, w tym psychologicznej i prawnej - umiejętność pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych 	<ul style="list-style-type: none"> - niewielka liczba osób zainteresowanych tworzeniem rodzinnych form pieczy zastępczej - brak lokali socjalnych i komunalnych dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej - brak organizacji pozarządowych działających w zakresie pomocy dziecku i rodzinie
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - realizacja projektu partnerskiego „Rodzina w Centrum” (dotychczas 3 edycje), współfinansowanego ze środków europejskich - prowadzenie akcji promocyjnej na rzecz rodzicielstwa zastępczego - zatrudnianie specjalistów do pracy z rodzinami zastępczymi - uwrażliwienie władz lokalnych na problemy pieczy zastępczej 	<ul style="list-style-type: none"> - kryzys rodziny i postaw rodzicielskich skutkujący bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych - brak chęci współpracy ze strony rodzin znajdujących się w kryzysie - wzrost ryzykownych zachowań wśród młodzieży (uzależnienia, przemoc, prostytutka) - brak osób chętnych do pracy w placówkach opiekuńczo-wychowawczych

5. Limit rodzin zastępczych zawodowych

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, wymagającymi określenia limitu rodzin zastępczych zawodowych, zakłada się, że w latach 2022 - 2024 funkcjonować będzie jedna taka rodzina.

Tabela nr 28.

Limit rodzin zastępczych zawodowych w latach 2022-2024

Limit rodzin zastępczych zawodowych w latach 2022 - 2024	2022	2023	2024
	1	1	1

Ustalenia limitu rodzin zastępczych zawodowych dokonano w oparciu o rozeznanie potrzeb, dotychczasowe doświadczenia w odniesieniu do liczby dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, realne możliwości finansowe powiatu, a także potencjalną liczbę kandydatów chętnych do pełnienia takiej funkcji.

Jednocześnie należy zastrzec, iż założone limity mogą ulec zmianie w zależności od aktualnych potrzeb, zmieniającej się sytuacji oraz posiadanych środków finansowych.

6. Cele Programu i działania na lata 2022 - 2024

Celem głównym Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Grudziądzkim na lata 2022-2024 jest skuteczna pomoc dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej z ukierunkowaniem na formy rodzinne.

Dziecku, któremu rodzina naturalna nie może zapewnić bezpośredniej opieki i wychowania, należy zorganizować opiekę zastępczą. Rozwiązania ustawowe kładą nacisk na rozwijanie rodzinnych form pieczy zastępczej oraz kompleksową pracę z rodziną biologiczną na rzecz powrotu dziecka do domu. Pozyskiwanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz wspieranie funkcjonujących już rodzin zastępczych przyczynią się do wzmocnienia obecnego systemu pieczy zastępczej w powiecie grudziądzkim.

Cel główny rozwinięty został o cele szczegółowe, które wskazują obszary działania w obrębie zadań wynikających z pieczy zastępczej:

- 1) Rozwój różnych form rodzinnej pieczy zastępczej.
- 2) Wsparcie istniejących rodzin zastępczych.
- 3) Wzmacnianie rodzin naturalnych w celu utrzymania i powrotu dzieci.
- 4) Pomoc usamodzielnianym wychowankom pieczy zastępczej.

6.1. Cele, działania i zadania

CELE, DZIAŁANIA I ZADANIA		
Cele szczegółowe	Działania	Zadania
1. Rozwój różnych form rodzinnej pieczy zastępczej	1.1. Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego	1.1.1. Podejmowanie inicjatyw mających na celu rozpowszechnienie idei rodzicielstwa zastępczego
		1.1.2. Współpraca z instytucjami i organizacjami na rzecz pieczy zastępczej i rozwoju rodzicielstwa zastępczego
	1.2. Pozyskiwanie i przygotowanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej	1.2.1. Pozyskiwanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej
		1.2.2. Zapewnienie kandydatom do pełnienia funkcji rodziny zastępczej możliwości zdobycia kwalifikacji
2. Wsparcie istniejących rodzin zastępczych	2.1. Zatrudnianie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej	2.1.1. Zapewnienie rodzinom zastępczym wsparcia ze strony koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej
	2.2. Szkolenia rodzin zastępczych	2.2.1. Podnoszenie kompetencji istniejących rodzin zastępczych poprzez udział w szkoleniach, warsztatach i spotkaniach edukacyjnych
	2.3. Wspieranie rodzin zastępczych w wypełnianiu ich funkcji	2.3.1. Zapewnienie specjalistycznego wsparcia dla rodziców zastępczych
		2.3.2. Zapewnienie specjalistycznego wsparcia dla dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych
2.3.3. Prowadzenie grupy wsparcia dla rodzin zastępczych		
3. Wzmacnianie rodzin naturalnych w celu utrzymania i powrotu dzieci	3.1. Współpraca instytucji i służb na rzecz aktywizacji rodziny naturalnej	3.1.1. Współpraca na rzecz rodzin naturalnych chcących poprawić swoje funkcjonowanie
	3.2. Rozszerzenie dostępności do poradnictwa specjalistycznego	3.2.1. Zapewnienie specjalistycznego wsparcia dla rodzin naturalnych
4. Pomoc usamodzielnianym wychowankom pieczy zastępczej	4.1. Podnoszenie kompetencji usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej	4.1.1. Podnoszenie kompetencji usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej poprzez udział w szkoleniach, warsztatach i spotkaniach edukacyjnych
	4.2. Zapewnienie wsparcia usamodzielnianym wychowankom pieczy zastępczej	4.2.1. Zapewnienie specjalistycznego wsparcia dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej

6.2. Wskaźniki i realizatorzy zadań

Zadania	Wskaźniki	Realizatorzy
1.1.1. Podejmowanie inicjatyw mających na celu rozpowszechnienie idei rodzicielstwa zastępczego	- liczba podjętych inicjatyw	Samorząd Powiatu Grudziądzkiego; Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzku; organizacje pozarządowe
1.1.2. Współpraca z instytucjami i organizacjami na rzecz pieczy zastępczej i rozwoju rodzicielstwa zastępczego	- liczba instytucji i organizacji, z którymi prowadzona jest współpraca na rzecz pieczy zastępczej	Samorząd Powiatu Grudziądzkiego; Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzku
1.2.1. Pozyskiwanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej	- liczba pozyskanych kandydatów	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzku
1.2.2. Zapewnienie kandydatom do pełnienia funkcji rodziny zastępczej możliwości zdobycia kwalifikacji	- liczba kandydatów, którym zapewniono możliwość zdobycia kwalifikacji	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzku
2.1.1. Zapewnienie rodzinom zastępczym wsparcia ze strony koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej	- liczba zatrudnionych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej - liczba rodzin objętych wsparciem koordynatorów	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzku
2.2.1. Podnoszenie kompetencji istniejących rodzin zastępczych poprzez udział w szkoleniach, warsztatach i spotkaniach edukacyjnych	- liczba rodzin zastępczych biorących udział w szkoleniach, warsztatach i spotkaniach edukacyjnych - liczba zorganizowanych szkoleń, warsztatów i spotkań edukacyjnych	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzku
2.3.1. Zapewnienie specjalistycznego wsparcia dla rodziców zastępczych	- liczba rodzin zastępczych korzystających ze specjalistycznego wsparcia - liczba udzielonych porad	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzku
2.3.2. Zapewnienie specjalistycznego wsparcia dla dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych	- liczba dzieci korzystających ze specjalistycznego wsparcia - liczba udzielonych porad	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzku
2.3.3. Prowadzenie grupy wsparcia dla rodzin zastępczych	- liczba spotkań grupy wsparcia - liczba osób biorących udział w spotkaniach grupy wsparcia	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzku
3.1.1. Współpraca na rzecz rodzin naturalnych chcących poprawić swoje funkcjonowanie	- liczba podejmowanych inicjatyw na rzecz rodzin naturalnych	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzku; gminne i miejsko-gminne ośrodki pomocy społecznej; organizacje pozarządowe
3.2.1. Zapewnienie specjalistycznego wsparcia dla rodzin naturalnych	- liczba rodzin korzystających ze specjalistycznego wsparcia - liczba udzielonych porad	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzku; gminne i miejsko-gminne ośrodki pomocy społecznej

Zadania	Wskaźniki	Realizatorzy
4.1.1. Podnoszenie kompetencji usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej poprzez udział w szkoleniach, warsztatach i spotkaniach edukacyjnych	- liczba usamodzielnianych wychowanków biorących udział w szkoleniach, warsztatach i spotkaniach edukacyjnych - liczba zorganizowanych szkoleń, warsztatów i spotkań edukacyjnych	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu; Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Wydrznie
4.2.1. Zapewnienie specjalistycznego wsparcia dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej	- liczba usamodzielnianych wychowanków korzystających ze specjalistycznego wsparcia - liczba udzielonych porad	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu; Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Wydrznie

7. Zakładane rezultaty realizacji Programu

Realizacja Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Grudziądzkim na lata 2022 - 2024 ma na celu:

- 1) zwiększenie liczby kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej na terenie powiatu grudziądzkiego;
- 2) utworzenie rodziny zastępczej zawodowej;
- 3) wsparcie istniejących rodzin zastępczych w wypełnianiu ich funkcji;
- 4) wzmacnianie rodzin naturalnych;
- 5) zwiększenie świadomości społeczności lokalnej odnośnie wartości wychowania w środowisku rodzinnym;
- 6) zmniejszenie liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej;
- 7) zwiększenie liczby dzieci wracających z pieczy zastępczej do rodziny naturalnej;
- 8) wsparcie usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej;
- 9) zwiększenie jakości oferowanych usług przez kadrę wykonującą zadania na rzecz rozwoju pieczy zastępczej.

8. Finansowanie Programu

Działania zawarte w Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Grudziądzkim na lata 2022 - 2024 finansowane będą:

- z budżetu powiatu grudziądzkiego;
- z budżetu państwa w ramach dotacji na dofinansowanie zadań własnych;

- z budżetów samorządów gminnych, partycypujących w kosztach utrzymania dzieci w pieczy zastępczej;
- z opłat ponoszonych przez rodziców biologicznych za pobyt dziecka w pieczy zastępczej;
- z Europejskiego Funduszu Społecznego.

9. Ewaluacja i monitorowanie Programu

Koordynatorem Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Grudziądzkim na lata 2022 - 2024 jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzku. Program jest spójny z dokumentami strategicznymi w zakresie rozwiązywania problemów społecznych w powiecie grudziądzkim.

Przedmiotem ewaluacji będzie skuteczność podejmowanych działań w oparciu o analizę założonych wskaźników. Wskaźniki ujęte w celach szczegółowych mają charakter jakościowy i bezpośrednio odnoszą się do oczekiwanych efektów zadań.

Monitorowanie Programu będzie trwało przez cały okres jego realizacji. Informacje o zrealizowanych działaniach będą przedstawiane Radzie Powiatu Grudziądzkiego i Zarządowi Powiatu Grudziądzkiego w corocznych sprawozdaniach z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzku.

Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Grudziądzkim na lata 2022 - 2024 stanowi kontynuację poprzednich programów. Jest dokumentem otwartym i elastycznym. Oznacza to, że może podlegać modyfikacjom na skutek zmieniającej się rzeczywistości, pojawiających się potrzeb oraz wymogów prawnych.

Przewodnicząca Rady

/-/ Marzena Dembek

